

У НОВОМ САДУ У ПОНДЕОНИК 1. ЈАНУАРА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издава за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАША ПОЗОРИШНА КЊИЖЕВНОСТ.

Оригинали, који се у нашем позоришту играју, спадају у једну од ове две врсте: или су комади из народне историје, или су комади из сувременог живота. Те две врсте имале су, — као и оне Дарвинове, — своју еволуцију. У тој својој еволуцији оне су се све више једна другој приближавале, док се најпосле нису у једну и исту врсту спојиле. И та врста била је одиста нешто са свим своје врсте.

Узмите прво историјску драму. Она је у својој еволуцији била патриотска, дидактична, лирична, најзад сценична; доша воне, она је прешла у ту врсту где се с комедијом спојила.

Патриотска, — она је била у своме почетку. Та се њена нианса јавила у нас заједно са нашим позориштем; она се у његовом првобитном задатку тако рећи подразумевала. Позориште је у почетку било у нас у ужем смислу национално. Његова је улога била, као и код гусала, да одржава и креши народну свест. Природно је онда било, да комади у таквом позоришту буду као и песме, које су се уз гусле певале, а то је репродуковање оних догађаја из народне историје, који су је славном учили.

Док је тај задатак имала, историјска драма није изискивала много изумевачке моћи. На против, што се писац верније држао историје, све је више изгледа имао да публику задовољи. Ова није тражила ништа занимљивије него оно, што се у историји већ налазило; грађа, дакле, коју је историја давала, могла се, још онако сирова, распоредити у чинове и пренети на даске. И, наравно, историјска драма никада није бујала као у то срећно време, кад је било доста турити руку међу старе кронике, па извучи готову драму. Комади те врсте, и ако у

пет дугачких чинова, писали су се с истом оном лакоћом, с којом данас лирске песме, мислим оне лирске песме, које постају пермутовањем израза и слика које чине песнички речник пок. Војсплава.

Први, који је себи допустио да историјску грађу озбиљније удешава, био је, као што по гађате, Стерија. Само тај опет био је дидактик. Кад је историју дотерила, то је било само за нашу поуку. Његова је намера сасвим озбиљна била, да нам историју представи као учитељку живота. Али, код њега, врло често, да не кажем увек постоји нека несразмерност између примера, које из историје наводи, и порока, које ваља њима исправити: они су први сувише крупни за ове последње. Кад на првако један трагичан догађај, као што је Косовска Битка, Стерија само за то описује, да бисмо се уверили како ваља да будемо сложни, или кад нам једну тако страховиту личност као што је Султан Бајазит, — онај кога су су с муњом упоређивали, — само за то износи, да бисмо видели како није лепо да смо „јаросли“ — та нам несразмерност почње већ очи бости. У неку руку Стерија је значај историје уситнио. Сама историјска драма у његовим рукама настала је једна врста дечије књижевности.

Свакојако, због тог свог дидактичног циља, Стеријина обрада историје, и ако врло савесна, није могла бити довољно артистична. Његове су историјске драме прозаичне неисказано. Ко је тој врсти први код нас дао артистичко обележје, то је опет Лаза Костић, и после њега Ђура Јакшић. Они су у осталоме историјској драми и нашли облик, који је изискивали. Они су први, који су је с успехом у стиховима писали.

Али, како су обожица били велики лирски песници, они су своје трагедије начинили и сувеше лиричним. Кроз свих пет чинова стил остаје у њиховим трагедијама исто онако егзатпран, као и у њиховим песмама. Њихове личности, за тим, као и они сами у својим песмама, у место да се мичу и делају, стоје укочане у месту и своје осећаје изражавају. У томе погледу Максим Црнојевић, тип такве историјске драме, посве је карактеристичан; то је највећим делом један монолог Максима Црнојевића у коме нас овај живо опомиње на самог Лазу Костића. Ипак, трагедије Лазе Костића, као и оне Ђуре Јакшића, сигурне су да ће остати. Оне вреде својим обликом. Стихови су ту исто тако лепи, као у најлепшим песмама та два песника.

Они, који су за њима дошли, нарочито песници око Побратимства, нису се од тих узора макли. И они су главну пажњу обраћали на стихове, и ако се то на први поглед не би рекло, јер њихови стихови нису ни у пола онако добри, као они њихова два учитеља. Свакојако, историјска је драма код њих била вишег палник на спев у дијалогу него на праву драму. То се није могло играти, него се морало рецитовати.

У том погледу, Милош Цветић са својим Немањом доноси нешто одиста ново. Противу дотадашње историјске драме он представља у једном смислу реакцију. М. Цветић се показао пре свега позоришни човек. Он је куражно отурно стихове од себе, он је почeo поново писати у прози. У накнаду за то, он је вишег пазио на ефекат него његови претходници, који нису на то ни мало пазили. Ефекат, наравно, који је он тражио није био драматски (иначе би М. Цветић био велики писац), он је био вишег сценички. Средства, којима је М. Цветић прибегавао такође нису нова; сва је његова оригиналност, што их је прикупљено, што у његовим комадима она дејствују кондензована. Ипак, каква била да била, трагедија М. Цветића постала је један модел.

Тој сценичкој трагедији први се приволео Драгутин Ј. Илић.

Он ју је у осталом до њеног врхунца до-вео. Његов Прибислав и Божана са-стоје се само из таких спољашњих ефеката.

То је један излук из живота Старих Словена. Празник рана пролећа, јабука, свадба, додоле, покајнице, виле бродарице, суд добрих људи. Појединачне сцене разумеју се већ по самом груписању глумаца, по њиховом држању, по покретима које праве. То би могло бити и без текста. Онај, међутим, који нам се приде даје, удешен је тако, да и од њега имамо једно чулно уживање, јер он се не говори, него пева. То је у кратко једна пантомима, која је песмама испрекидана. И ето докле је историјска драма данас дошла.

Како се међу тим комедија развијала? Што се од ове на месту очекивало, то је да изнесе типове из наше сувремености. У томе Стерија, опет због своје дидактичности, није успео. За то, што му је било главно жигосати на наше очи појединачне пороке, његове личности нису могле бити личности из стварности, него су остале персонификације тих порока, које је хтео жигосати. Кпр Јања, нпр. само је по акценту цинциарин; иначе, то је једна тврдица ма којег народа и ма кога доба, један тврдица у опште. То је пести онај Харнагон, кога је Молијер пре два века, и то не први, створио.

Коста Трифковић, који би требао да буде наш најбољи писац комедија, имао је без сумње лаку руку и духа таман колико му треба; али у његовим су комадима личности очевидно потчињене радњи. Ту је главно како ће се прво чвор направити, онда раздрешити. Његове комедије изгледају у опште врло мало стварне.

Да створи типове, први је покушао Милован Глишић, и има изгледа да је бар у неколико успео. Јер извесно је, да се његов Шупавац неће тако одмах заборавити. Његова је мана само што нема довољно вештине да своје личности једну с другом веже, оне остају силуете, које нам испред очију пролазе свака за себе. Осим тога, као што је Стерија карикирао своје личности да би нас с вишем енергије поучио, тако се опет М. Глишић показује и сувеше склон да своје личности за то карикира, да би нас боље насмејао. Његова Подвала с тога представља доста неодређену смесу од праве комедије и од просте лакрије.

Сада, с Јанком Веселиновићем наступа прекрет. Пошто је интересантно, то нису толико типови колико обичаји. Он наставља

Вуков посао — али на даскама. И ето ту смо имали прилике видети на нашој позорници и прело, и славу, и отмицу, и бачије, и врх свега још, како позоришни оглас каже, „прстен у Палилули“. Видели смо такође неколико врста кола која се код нас у народу играју. И још, чули смо један велики број народних мелодија. Њидо нас је већ доволно био забрињају скученошћу свога текста. У Потери пак текста је са свим нестало. Ми смо присуствовали једној панорами.

У исто време дакле и трагедија, и комедија као да је на путу да постане из живих слика које прати музика. Равлика је међу њима у томе, што се у комедији још и игра, по свој прилици за то, да би се њен мало лакши карактер истакао. Нова позоришна врста, која је на тај начин постала, има у себи нешто од пантониме, нешто од оперете, а нешто и од балета. Јединно чега у њој нема, то је драма.

Сл. Јовановић.

ИСТИЖИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Управни одбор „друштва за српско народно позориште“) држао је 14. (26.) децембра о. г. своју седницу. Између расправљених предмета споменућемо неке најглавније. Примљен је с до-падањем позив, управљен по смислу одлуке скупштинске на напе новчане заводе ради прилагања на издржавање српске народне позоришне дружине — Узет је на повољно знање извештај А. Хаџића и Ђоке М. Поповића, који су јавили, да су у скупљању претплате за 24 представе позоришне у Новом Саду много боље успели него пре. Ложе су све прошли, а има доста претплатника и за седишта. Претплата износи до 3600 фор. — Утврђено је, да прва представа у Новом Саду буде на први дан Божића и да се игра и други и трећи дан Божића. Прва представа да буде: „Балканска царица“, друга: „Њидо“, а трећа: „Стари бака и његов син хусар.“ — Узет је на повољно знање извештај управитељев о набављеним новитетима за представе. — Изјављена је захвалност Миши Рогулићу, председнику месног позоришног одбора у Вуковару, где је постигнут сувише од 156 фор. — Узет је на знање извештај управитељев о примању неких глумаца и глумица привремено на пробу. — Изјављена је захвалност дру Светозару Димитријевићу у Темишвару, који је инкасовао легат од 400 фор. који је оставила позоришту Е. Дајевића. — Одређено је, да недељом буду представе за народ са знатно обајеним ценама.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Представе Коклена млађег у српском двору.) Чувени француски комичар Коклен млађи дошао је у Београд и приредио је у среду 20. дек. о. г. са својом дружином у двору краља Александра прву представу. Приказан је Молијеров комад: „Силом болесник.“ Осим краља и његове свите присуствовало је представи око седамдесет позваних особа, међу осталима и ови чланови београдског позоришта: М. Гавриловић, Ђ. Рајковић, Љ. Станојевић, Св. Динуловић и М. Станишић, а од женских: М. Гргорова, В. Нигринова, З. Тодосићка, М. Поповићева и В. Јурковићева. После представе састали се српски уметници с францускима ради упознавања, а том приликом је редитељ српског народног позоришта београдског, г. Милорад Гавриловић поздравио Коклена са неколико топлих речи на француском језику.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Недељни ред представа.)

У четвртак 4. јануара први пут: „Златан мајдан“. Шаљива игра у 3 чина, написао Дон Томас Родрихујес Руби, са шпанскога превео Хајм Давичо.

У суботу 6. јануара: „Господска сиротиња“. Позоришна игра у 4 чина, написао Г. Чики, првео Урош Топонарски.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

6. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

У Новоме Саду, у понедеоник 1. (13.) јануара 1896:

ВОЈНИЧКИ БЕГУНАД.

Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Е. Сиглгетија, посребро Рада пл. Стратимировић.
Редитељ: Ружић.

ОСОБЕ:

Гроф Монти, Талијанац — — Г. Стојковић.
Драгиња, његова жена — — Т. Лукићка.
Доловић, шуковник — — — Васиљевић.
Монтијев тајник — — — Поповић.
Сен Жеран, Француз — — — Миловановић.
Ружа, Драгињина собарица — — — Д. Весићава.
Мекићка, ковачица — — — Ј. Добриновићка.
Рајко, њен син — — — Марковић.
Грујица, њен син — — — Бакаловић.
Јула, сродница Мекићкина — З. Марковићка.

Неситовић, сентмиклушки бе- лежник	— — — — —	Николић.
Цветко, ковачки	шегрти	Добриновић.
Миљко, кројачки	— — — — —	Филиповић.
Варошки комесар	— — — — —	Душановић.
Стаја — — — — —	— — — — —	Спасић.
Кајађија — — — — —	— — — — —	Д. Туџаковићева
I. каплар.	— — — — —	Стевановић.
II. каплар.	— — — — —	Илић.
Колотер.	— — — — —	Тодосић.
Слуга код Монтија	— — — — —	Бајин.

Сељаци, војници, гости, коцкари свирачи, страже. Збива се Први чин: у Сентмиклушу, други чин: у Милану, трећи чин: у Пешти.

Г. М. Стојковић, пређашњи члан кр. српског народног позоришта у Београду, као гост,
по други пут.

У четвртак 4. јануара први пут: „**Златан мајдан**“. Шаљива игра у 3-чина написао Дон То-
мас Родрихујес Руби, са шпанског превео Хајм Давичо.

Ко од наших поштованих претплатника жељи своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 са-
хата пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—5 сахата
после подне и после на каси.

Почетак тачно у 7, свршетак у 10 сахата.